

De invloed van sociale coaching op de vijandige interpretatiestijl van kleuters

Masterscriptie

Naam: Anne van Willegen
Studentnummer: 3892778
Master: Klinische Kinder- en Jeugdpsychologie
Inleverdatum: 16-06-17
Thesisbegeleidster: Anouk van Dijk
Tweede beoordelaar: Pleunie Brock

Abstract

Kinderen die vaak vijandige interpretaties toekennen aan personen bij het zien van een ambigue provocatie (bv. tegen iemand aanlopen) hebben een vijandige interpretatiestijl. Ouders kunnen effect hebben op een vijandige interpretatiestijl door het geven van directe suggesties hoe over een situatie gedacht moet worden (sociale coaching). Huidig onderzoek richtte zich op de invloed van sociale coaching op de vijandige interpretatiestijl van kleuters. Coaching werd geobserveerd door ouders en hun kleuters ($N = 104$, $M_{leeftijd} = 4,03 - 7,75$ jaar) samen uit een prentenboek met ambigue provocaties te laten lezen. Voor en na deze coaching werd aan de hand van ditzelfde prentenboek naar de interpretaties van het kind gevraagd om de verandering van de vijandige interpretatiestijl te meten. Gevonden werd dat de vijandige interpretatiestijl van kleuters afneemt als ouders goedaardige interpretaties coachen. Coaching van vijandige interpretaties en coaching van normen (aangeven wat niet hoort) hadden geen effect. Deze resultaten suggereren dat ouders de vijandige interpretatiestijl van jonge kinderen dus beïnvloeden door middel van coaching.

Abstract

Children who tend to ascribe hostile interpretations to people who provoke them for ambiguous reasons (e.g. walking into someone) have a hostile interpretation style. Hostile interpretation styles can be shaped by parents' direct suggestions on what to think of a situation (i.e., social coaching). Current research investigated the influence of social coaching on the hostile interpretation style of preschoolers. Social coaching was observed while parents and their toddlers ($N = 104$, $M_{age} = 4.03 - 7.75$ years) discussed a picture book with ambiguous provocations. Before and after this social coaching session, interpretations of the child were assessed using the same picture book to measure changes in children's hostile interpretation style. Results showed that the hostile interpretation style of preschoolers declined when parents coached benign interpretations. Parents' coaching of hostile interpretations or their coaching of rule violation (i.e., indicating what behavior is not right) did not have any effect. These results suggest that parents may influence the hostile interpretation style of young children through their social coaching.

De invloed van sociale coaching op de vijandige interpretatiestijl van kleuters

Kinderen kunnen erg verschillen in hoe zij de wereld om zich heen beleven. Sommige kinderen gaan ervan uit dat andere mensen doorgaans goede bedoelingen hebben, terwijl andere kinderen juist het gedrag van anderen als vijandig interpreteren. Een kind kan bijvoorbeeld boos worden als iemand tegen hem aanloopt en zeggen dat hij niet zo gemeen moet doen of hij kan reageren met het idee dat het per ongeluk gebeurde (“Geeft niks!”). Kinderen die vaak vijandige interpretaties toekennen aan personen bij het zien van een ambigue provocatie (een vervelende situatie waarvan de reden onduidelijk is, zoals tegen iemand aanlopen) hebben een vijandige interpretatiestijl. Uit onderzoek blijkt dat kinderen met een vijandige interpretatiestijl vaker agressief gedrag vertonen (De Castro, Veerman, Koops, Bosch & Monshouwer, 2002; Dodge, 2006). Het is dus belangrijk om te kijken hoe zo’n vijandige interpretatiestijl voorkomen kan worden.

Volgens de socioculturele theorie van Vygotsky is de sociale wereld rondom het kind van belang bij zijn/haar cognitieve ontwikkeling (Leman, Bremner, Parke & Gauvain, 2012, p. 258). Ouders zijn in de eerste levensjaren het meest aanwezig in het leven van het kind en spelen daarom een grote rol in deze cognitieve ontwikkeling. Zij fungeren als invloedrijke leermodellen waarvan kinderen door middel van imitatie gedrag en cognities overnemen (Bandura & Walters, 1977). Dit onderzoek kijkt daarom naar de invloed van ouders op de vijandige interpretatiestijl van kleuters.

Sociale coaching

Eén manier waarop ouders een vijandige interpretatiestijl kunnen beïnvloeden, is door middel van *coaching*: de directe suggesties die ouders maken over hoe over een situatie of specifieke gedraging gedacht moet worden, of hoe hierop gereageerd moet worden (Kliewer et al., 2006). Zodra een ambigue provocatie zich voordoet, is het lastig om als jong kind te beslissen hoe deze provocatie beoordeeld moet worden: deed die ander het expres of per ongeluk? Wanneer ouders directe, bewuste suggesties geven over zulke situaties (coachen), is het waarschijnlijk dat het kind de interpretaties van zijn/haar ouders overneemt. Coaching is dus een *concrete* ouderlijke gedraging die mogelijk een meer *directe* invloed heeft dan andere aspecten van ouderschap, zoals bijvoorbeeld opvoedstijl (Darling & Steinberg, 1993). Kennis over de invloed van coaching op een vijandige interpretatiestijl is belangrijk, omdat het kan bijdragen aan interventies voor het voorkomen of tegengaan van een vijandige interpretatiestijl en agressieproblemen.

In dit onderzoek wordt gekeken naar twee soorten ouderlijke coaching over ambigue provocaties die van invloed kunnen zijn op de vijandige interpretatiestijl van kleuters: het

coachen van vijandige interpretaties en het coachen van normen. Deze twee kwamen als meest voorkomende coaching-stijlen naar voren bij een pilotstudie waarin aan ouders werd gevraagd wat zij hun kind wilden leren wanneer zij ambigue provocaties bespraken.

Coaching van vijandige interpretaties. De eerste coachingstijl die wordt besproken, is coaching van vijandige interpretaties: De mate waarin de ouder negatieve intenties toeschrijft aan het gedrag van anderen. Als een ouder bij een ambigue provocatie een vijandige interpretatie toekent aan de provocateur ('Heh, wat gemeen van hem!'), zou het kind deze kunnen overnemen ('Ja inderdaad, wat gemeen'). De invloed van coaching van vijandige interpretaties op de vijandige interpretatiestijl van kleuters is echter nooit direct onderzocht. Wel worden er correlaties gevonden tussen de interpretatiestijl van ouders en hun kinderen. Zo vonden Dix en Lochman (1990 in Nix et al., 1999) dat moeders van agressieve jongens (schoolleeftijd) eerder negatieve intenties toekennen aan kinderen die zich misdroegen. Dit zou kunnen betekenen dat de interpretatiestijl van deze moeders gelijk is aan die van hun zoons (Dix & Lochman, 1990, in Bickett, Milich & Brown, 1996). Ook MacBrayer, Milich en Hundley (2003) vonden een significante correlatie tussen de vijandige interpretaties van moeders en van hun dochters ($M_{leeftijd} = 9$ jaar) over hypothetische provocaties, maar niet tussen moeders en zoons. Bickett et al. (1996) lieten moeders en hun zoons (7-12 jaar) hypothetische situaties interpreteren en vonden ook dat moeders van agressieve zoons (met een vijandigere interpretatiestijl dan niet-agressieve jongens) eerder geneigd waren om vijandige interpretaties te maken dan moeders van niet-agressieve jongens. De correlaties uit deze drie onderzoeken suggereren dat het kind de interpretatiestijl van de ouder heeft geïnternaliseerd. Dit kan echter niet met zekerheid gezegd worden. Het kan ook zo zijn dat ouders met een vijandige interpretatiestijl (en daardoor ook hun kinderen) in een vijandigere omgeving leven. De ouder hoeft dan niet de oorzaak van de vijandige interpretatiestijl van het kind te zijn. Dit kan namelijk ook door een derde variabele komen, zoals de omgang met vijandige vrienden of temperament. Bovendien mist in bovenstaande onderzoeken de directe observatie van coaching.

Een studie die wel naar observaties van coaching kijkt is het onderzoek van Dadds, Barrett, Rapee en Ryan (1996). In deze studie zijn de interpretaties en acties van opstandige kinderen (7-14 jaar) en hun ouders over ambigue provocaties onderzocht. Na de discussie met ouders (coaching) bleek dat meer kinderen voor agressieve oplossingen kozen. Ook Pettit, Brown, Mize en Lindsey (1998) observeerden sociale coaching van zowel vaders en moeders en onderzochten of dit van invloed was op de peer-competentie van peuters ($M_{leeftijd} = 60.8$ maanden). Zij vonden dat moederlijke coaching de sociale vaardigheden van dochters

significant voorspelde, maar niet van zoons. Deze twee onderzoeken laten zien dat coaching van invloed is op agressiviteit en peer-competentie. Er werd echter niet specifiek naar het effect van coaching van vijandige interpretaties op de vijandige interpretatiestijl op kleuterleeftijd gekeken. Dit is daarom het doel van het huidige onderzoek. Op basis van bovenstaande bevindingen wordt verwacht dat hoe meer en sterker ouders vijandig interpretaties coachen, hoe vijandiger de interpretatiestijl van kleuters wordt.

Coaching van normen. De tweede coachingstijl is coaching van normen: Individuele overtuigingen over ongewenste sociale gedragingen die ouders aan hun kind willen overbrengen, bijvoorbeeld “Dat mag echt niet”, “Dat is niet oké” of “Dat is oneerlijk”. (Guerra, Huesmann & Hanish, 1994). Over de invloed van coaching van normen is weinig bekend in de literatuur. Werner, Eaton, Lyle, Tseng en Holst (2014) analyseerden discussies tussen moeder en kind ($M_{leeftijd} = 52$ maanden) over vijandige provocaties (relationele agressie). Eén van de manieren van coaching was het bediscussiëren van normschendingen (coachen van normen). Deze studie vond geen relatie tussen coaching van normen en agressie en daarmee verwikkelde gedachtes en interpretaties. Wel blijkt uit onderzoek (Werner & Grant, 2009) dat moederlijke overtuigingen over relationele agressie een significante voorspeller is voor dezelfde overtuigingen van hun dochters (8-11 jaar). Een tweede studie over een andere soort norm, normen over sekserollen, laat zien dat ouders subtiele boodschappen over sekserollen geven aan hun kinderen, welke vervolgens door kinderen worden geïnternaliseerd (Arless, 1991, in Witt 1997). Deze onderzoeken suggereren dat kinderen overtuigingen van hun ouders overnemen. Met deze onderzoeken weten we echter niet wat het effect van deze overdracht op de vijandige interpretatiestijl van het kind is.

In deze studie wordt verwacht dat coaching van normen een nadelige invloed heeft op de vijandige interpretatiestijl van kleuters. Onderzoek laat zien dat ouders in ieder geval geneigd zijn om normen te coachen met betrekking tot agressie en vijandige provocaties. Maar wat als het om ambigue provocaties gaat? Het is begrijpelijk dat kinderen bij een ambigue provocatie, waarbij het niet duidelijk is of gedrag expres of per ongeluk gebeurde, juist teruggrijpen naar de overtuigingen van ouders om er vervolgens een eigen gedachte over te vormen. Als de ouder aan het kind overbrengt wat hij/zij als een ongewenste gedraging ziet (“Dat mag echt niet”), zou het kind hierdoor een bijbehorende interpretatie kunnen vormen (“Dit mag niet en hij doet het toch, wat gemeen!”). Er is echter geen literatuur bekend over het effect van coaching van normen op de vijandige interpretatiestijl van kleuters over ambigue provocaties. Dit is daardoor het tweede doel van dit onderzoek. Op basis van

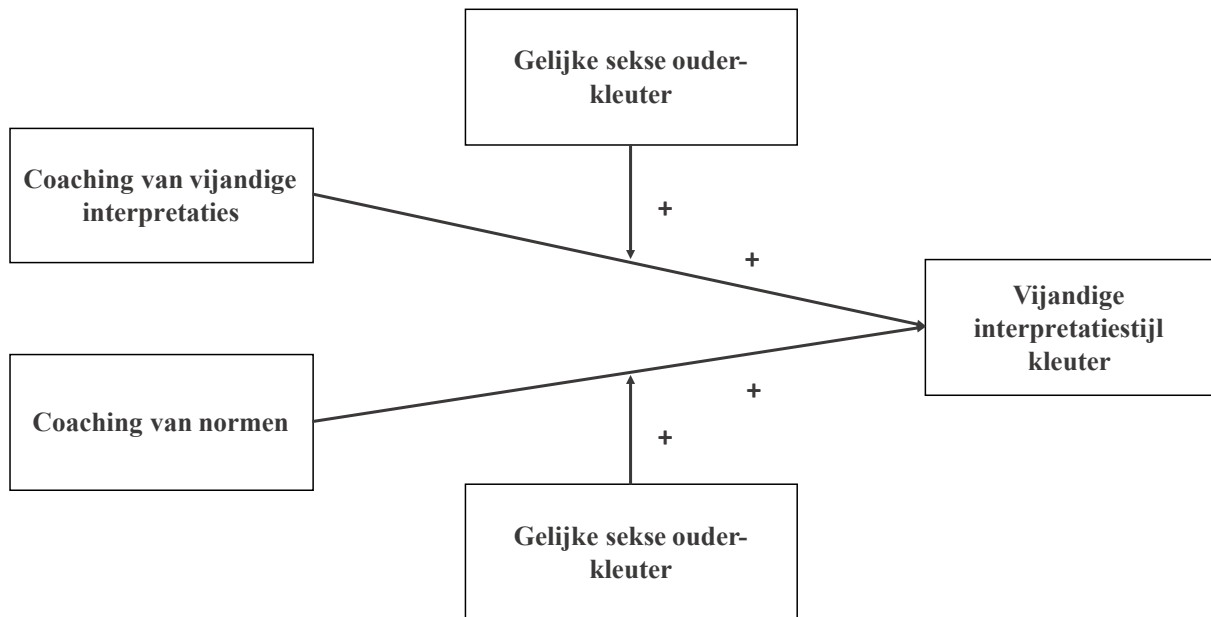
bovenstaande informatie wordt verwacht dat hoe meer en sterker ouders normen coachen, hoe vijandiger de interpretatiestijl van kleuters wordt.

Seksekoppels

In veel onderzoeken valt op dat het effect van sociale coaching op de vijandige interpretatiestijl van het kind alleen wordt gevonden als de sekse van de ouder en het kind hetzelfde is (Pettit et al., 1998; MacBrayer et al., 2003; Werner & Grant, 2009; MacKinnon-Lewis et al., 1992, in Bickett et al., 1996). Een mogelijke verklaring hiervoor is dat jongens en meisjes eerder geneigd zijn om modellen van hetzelfde geslacht te imiteren dan modellen van het andere geslacht (Perry & Bussy, 1979). Dit idee wordt bevestigd door Perloff (1982) die zegt dat kinderen die een stabiel begrip van hun sekse-identiteit hebben ontwikkeld, eerder geneigd zijn om een persoon van hetzelfde geslacht te imiteren. Niet elk onderzoek vond echter een effect van gelijke sekse. Dix en Lochman (1990, in Bickett et al., 1996) en Bickett et al. (1996) vonden wel een correlatie tussen de interpretatiestijl van moeders en hun zoons. Omdat huidige evidentie inconsistent is, wordt in dit onderzoek gekeken of de invloed van sociale coaching sterker is als ouder en kleuter van gelijke sekse zijn (moeder-dochter, vader-zoon).

Samenvatting

Het doel van dit onderzoek is om te toetsen of ouderlijke coaching van vijandige interpretaties en ouderlijke coaching van normen tot een toename in de vijandige interpretatiestijl van kleuters leidt. En of dit effect wordt versterkt als ouder en kleuter van gelijke sekse zijn (moeder-dochter, vader-zoon). Dit zal worden onderzocht door de vijandige interpretatiestijl van de kleuters over twee momenten te meten aan de hand van een prentenboek waarin verschillende verhalen over ambigue provocaties staan. Tussen deze twee meetmomenten zal de sociale coaching, met hetzelfde prentenboek, worden geobserveerd om te kijken of dit van invloed is op de vijandige interpretatiestijl van de kleuters. Er wordt verwacht dat 1) hoe meer en sterker ouders vijandige interpretaties coachen, hoe vijandiger de interpretatiestijl van kleuters wordt en 2) hoe meer en sterker ouders normen coachen, hoe vijandiger de interpretatiestijl van kleuters wordt. Daarnaast wordt verwacht dat deze twee effecten versterkt worden wanneer ouder en kleuter van dezelfde sekse zijn (moeder-dochter, vader-zoon) (figuur 1). Tot slot wordt er ter exploratie ook gekeken naar de invloed van coaching van goedaardige interpretaties op de vijandige interpretatiestijl van kleuters.

Figuur 1. Hypothesen over de invloed van sociale coaching op de vijandige interpretatiestijl van kleuters en het moderatie-effect van gelijke sekse ouder-kleuter.

Methodie

Deelnemers

De 104 ouders die deelnamen aan het onderzoek waren 18 vaders en 86 moeders ($M_{\text{leeftijd}} = 37,42$ jaar, $SD_{\text{leeftijd}} = 4,56$, range = 27,76 - 46,53). Van de 104 kinderen ($M_{\text{leeftijd}} = 5,30$ jaar, $SD_{\text{leeftijd}} = 0,78$, range = 4,03 - 7,75) waren er 54 jongens en 50 meisjes. Wegens experiment error en te veel missende scores (voor details zie sectie coaching) is uiteindelijk de selectie van 109 naar 104 deelnemers gegaan. De meeste kinderen zijn geboren in Nederland (99%) en ook het grootste gedeelte van de deelnemende ouders is in Nederland geboren (99%). Meer dan de helft van de ouders heeft een HBO- of Universitaire studie afgerond (54,8%). Ongeveer een derde heeft een MBO-diploma (34,6%) en de rest heeft een middelbare schooldiploma. Ouders zijn benaderd via scholen: na schooltijd is op het schoolplein aan hen gevraagd of zij interesse hadden om mee te doen aan een onderzoek naar ouder-kind interacties. Er was geen beloning; deelname was geheel vrijwillig. Voorafgaand aan het onderzoek is aan ouders gevraagd een toestemmingsverklaring te tekenen voor deelname aan het onderzoek.

Materialen

Deze studie was onderdeel van een breder onderzoek naar ouder-kind interacties. Dit onderzoek heeft niet alle materialen van het project gebruikt, maar richtte zich op onderstaande taken.

Coaching. Coaching werd geobserveerd met een voorleestaak. De ouder las samen met het kind uit een prentenboek (*Kinderen op school*) waarin vier verschillende verhalen stonden die ambigue provocaties illustreerden. In elk verhaal vond er een vervelende situatie plaats tussen twee kinderen, waarvan de intentie van de veroorzaker onduidelijk was. De ambigue provocaties waren 1) een kind dat op de hand van een ander kind gaat staan, 2) een kind dat als enige geen snoepje krijgt, 3) een kind waarvan zijn/haar toren omvalt als iemand anders mee komt spelen, en 4) een kind dat niet op een stoel kan zitten omdat een ander kind zijn handen hierop houdt. Het ene kind (slachtoffer) overkwam de vervelende gebeurtenis en het andere kind (provocateur) veroorzaakte de vervelende gebeurtenis. De ambiguïteit werd gewaarborgd door de verhalen tekstloos te maken en de gezichtsuitdrukkingen van de kinderen het gehele verhaal neutraal te houden. Elk verhaal bestond uit twee bladzijden, waarbij op de eerste bladzijde het verhaal werd geïntroduceerd en op de tweede bladzijde de ambigue provocatie te zien was. Het deelnemende kind kreeg een boek te zien waarvan de provocateur en het slachtoffer van hetzelfde geslacht waren als het kind.

Video opnames werden gebruikt om de coaching van ouders te scoren. Codeurs werden getraind in het codeerschema en twintig procent van de verhalen werd door hen dubbel gescoord. Hoe en of ouders coachten na het zien van de ambigue provocatie, werd gescoord in de categorieën: *vijandig* wanneer uit de coaching bleek dat de provocateur het gemeen bedoelde (“Dat is niet lief”), *normoverschrijding* wanneer bleek dat het gedrag van de provocateur niet hoorde (“Dat mag toch niet”) en *goedaardig* wanneer bleek dat de provocateur het niet gemeen bedoelde (“Die is bezet, er is iemand gaan plassen”). Als een categorie voorkwam, werd er met een score van 1 (in lichte mate) tot en met 5 (in grote mate) aangegeven hoe sterk de nadruk van de categorie was door te kijken naar hoe vaak (herhaling) en/of intens (stemverheffing, nadruk woorden) ouders coachten. De inter-beoordelaarbetrouwbaarheid was goed voor de scoring van het coachen van vijandige interpretaties ($\rho = .88$), normen ($\rho = .85$) en goedaardige interpretaties ($\rho = .82$).

Bij één deelnemer misten twee van de vier verhalen van het coaching gedeelte (vanwege uitvallen van de camera). Verder bleek dat 20,4% van de ouders de ambigue provocatie van verhaal 1 niet opmerkte en dit betrof 3,7% van de ouders bij verhaal 2. Aangezien het onderzoek gaat over coachen bij het zien van ambigue provocaties, is coaching op de gemiste provocaties als missend gescoord. Verder waren er enkele ouders die de verhalen opnieuw gingen lezen. De scores voor coaching die uit die herhalingen kwamen, zijn meegenomen in de uiteindelijke score, omdat de coaching hiermee ook extra benadrukt werd. Uiteindelijk zijn alleen de deelnemers met minstens een score op drie van de vier verhalen

meegenomen. Voor elk van de drie coaching variabelen werd het gemiddelde over de vier verhalen berekend. Dit gemiddelde werd de uiteindelijke score voor deze variabele, waarbij de scores tussen de 0 (geen coaching) en de 5 (in grote mate coaching) lagen. De betrouwbaarheid was laag voor de variabele coaching van vijandige interpretaties ($\alpha = .42$), normen ($\alpha = .59$) en goedaardige interpretaties ($\alpha = .42$).

Vijandige interpretatiestijl kleuter. Om te kijken of de vijandige interpretatiestijl van kleuters beïnvloed werd door de coaching, werden de vijandige interpretaties van de kleuters over hetzelfde prentenboek vóór en ná de sociale coaching gemeten. De onderzoeker vroeg op de tweede bladzijde aan het kind waarom de provocatie plaatsvond, bijvoorbeeld: “Deze jongen stapt op de hand van die jongen. Waarom doet hij dat (onderzoeker wijst naar provocateur)?”. Het antwoord van het kind werd gescoord (1 = wel of 0 = niet) in een van de vijf categorieën, namelijk *goedaardig* als het kind vond dat de provocateur het niet gemeen bedoeld had (“Dat deed hij per ongeluk”), *vijandig* als het kind vond dat de provocateur het wel gemeen bedoeld had (“Ze was boos op hem”), *ambigu* als het kind een goedaardig en vijandig antwoord gaf (“Misschien zag hij hem niet of ze vindt hem niet lief”), *onduidelijk* als uit het antwoord niet kon worden opgemaakt wat het kind bedoelde (“Omdat als hij klaar is, hij dan pas op het klimrek mag”) en *geen respons* (“Ik weet het niet”). Twee getrainde personen hebben alle data aan de hand van een codeerschema gescoord. De betrouwbaarheid van de codering was ruim voldoende voor de voormeting ($\kappa = .74$) en de nameting ($\kappa = .78$). De uiteindelijke vijandige score is de gemiddelde vijandige score over de vier verhalen. Zo is er per deelnemend kind een vijandige interpretatiestijl score voor de voor- en de nameting verkregen, waarbij de scores tussen de 0 (niet vijandig) en de 1 (vijandig) lagen. In dit onderzoek was de betrouwbaarheid laag voor de voormeting ($\alpha = .51$) en de nameting ($\alpha = .48$).

Seksekoppels. Om te toetsen of het effect van de verschillende soorten coaching op de vijandige interpretatiestijl van kleuters werd versterkt wanneer ouder en kleuter van dezelfde sekse zijn, is er ook naar de seksekoppels gekeken. Wanneer ouder en kleuter dezelfde sekse hadden, kregen zij een 1 in de dataset. Wanneer ouder en kleuter niet dezelfde sekse hadden, kregen zij een 0.

Procedure

Het onderzoek vond plaats bij de deelnemers thuis. Eerst werd aan de ouder en het kind uitgelegd hoe het verloop van het onderzoek eruit zou zien. Aan het kind werd uitgelegd dat hij/zij na elke taak een sticker kon verdienen, zodat het verloop voor het kind inzichtelijk werd. Tijdens de voor- en de nameting was alleen de onderzoeker aanwezig, tijdens het

coachen was alleen de ouder aanwezig. De onderzoeker voerde de *voormeting van vijandige interpretatiestijl* uit met het kind in een rustige kamer, zoals een slaapkamer. Aan de ouder werd gevraagd om in de tussentijd algemene gegevens zoals leeftijd, educatie en afkomst in te voeren via een online vragenlijst. Na de voormeting werd de ouder erbij geroepen om samen met het kind het prentenboek te lezen (*coaching*). Dit werd met een camera opgenomen en de onderzoeker verliet tijdens dit onderdeel de ruimte. De onderzoeker vertelde dat het boek uit vier verhalen bestond van twee bladzijden, waarbij de ouder zelf mocht bepalen hoe hij/zij dit boek ging voorlezen. Na het voorlezen werd aan de ouder gevraagd om de online vragenlijst af te maken. In de tussentijd werden de interpretaties van het kind aan de hand van het prentenboek voor de laatste keer uitgevraagd om de verandering van de vijandige interpretatiestijl te meten (*nameting van vijandige interpretatiestijl*). Bij de afsluiting werd de achtergrondinformatie met uitleg over het doel van het onderzoek aan de ouder verteld. In totaal nam het onderzoek ongeveer 30 minuten per deelnemer in beslag.

Data-analyse

Om te toetsen of coaching van vijandige interpretaties zorgt voor een toename in de vijandige interpretatiestijl van kleuters (over de voor- en nameting) is een herhaalde metingen-analyse uitgevoerd. Hierbij werden de twee leesmomenten met het kind als afhankelijke variabele (binnen proefpersoonsvariabele) gebruikt en coaching van vijandige interpretaties werd als voorspellende variabele (tussen proefpersoonsvariabele) bekeken. Vervolgens werd naar het moderatie-effect van gelijke seksekoppels gekeken door deze variabele aan de analyses toe te voegen. Dezelfde analyses werden uitgevoerd bij de variabelen coaching van normen en coaching van goedaardige interpretaties.

Resultaten

Vooranalyses

Voorafgaand aan de analyses is eerst gecheckt of er scores aanwezig waren die sterk afweken van het gemiddelde (*outliers*). Bij één deelnemer werd een *outlier* gevonden op de variabele coaching van vijandige interpretaties. Er is gekeken of deze *outlier* van invloed was op de uitkomst van de uitgevoerde analyses, door de analyses eerst met en daarna zonder deze proefpersoon uit te voeren. De uitkomsten bleven onveranderd, waardoor besloten is deze proefpersoon in de selectie mee te nemen.

Assumpties herhaalde metingen-analyse

Eerst is gekeken of de scores van de verschillende variabelen normaal verdeeld waren. De scores van de voor- en nameting van de vijandige interpretatiestijl van de kleuters waren

normaal verdeeld. De scores van de coaching van vijandige en goedaardige interpretaties en de scores van de coaching van normen waren niet normaal verdeeld (respectievelijke z-scores scheefheid = 4.29, 3.29 en 5.35; de scherpte van de piek was wel normaal). De scheefheid is echter minder van belang bij een herhaalde metingen-analyse, omdat deze analyse robuust is voor de schending van de normaalverdeling. Verder is met *Cook's Distance* gekeken of er *influential cases* waren. Dit zijn deelnemers die de resultaten van de herhaalde metingen-analyse kunnen vertekenen. Dit was niet het geval.

Beschrijvende onderzoeksresultaten

De beschrijvende statistieken van de variabelen uit deze studie staan in Tabel 1. Om te kijken of ouders überhaupt gebruik maakten van coaching, is gekeken naar de aan- en afwezigheid van coaching over de verschillende verhalen. Gezien werd dat 24% van de ouders nooit (bij 0 verhalen) een vijandige interpretatie maakte, terwijl 49% dat bij tenminste de helft (2 of meer) van de verhalen deed. Bij coaching van goedaardige interpretaties was dit respectievelijk 18% en 68% en bij coaching van normen was dit respectievelijk 29% en 44%. Alle drie de soorten coaching kwamen dus veel voor, maar het coachen van goedaardige interpretaties kwam het meeste voor.

Om te kijken of de provocaties tussen de verhalen in ambiguïteit verschillen, is het percentage van de ouders dat in ten minste lichte mate coachte berekend per verhaal (zie Tabel 2). Hieruit kan worden opgemaakt dat verhaal 1 de laagste percentages aan coaching van vijandige interpretaties en coaching van normen heeft, terwijl verhaal 4 de hoogste percentages heeft. Voor coaching van goedaardige interpretaties is dit precies omgekeerd. Het lijkt er dus op dat er verschillen zijn in de ambiguïteit van de provocaties tussen de verhaaltjes, waarbij verhaal 1 een minder heftige provocatie lijkt te bevatten dan verhaal 4.

Tabel 1

Beschrijvende Statistieken van de Verschillende Variabelen: de Gemiddelde Score (M), de Standaardafwijking (SD), het Bereik (Range) en de Correlaties onderling.

	N	M	SD	Range	1	2	3	4	5
1. Voormeting vijandige interpretatiestijl kind	104	0.38	0.29	0.00-1.00	-	.58**	.15	.05	.05
2. Nameting vijandige interpretatiestijl kind	104	0.37	0.29	0.00-1.00		-	.28**	.09	-.22*
3. Coaching van vijandige interpretaties	104	0.92	0.89	0.00-4.00			-	.64**	-.07
4. Coaching van normen	104	0.70	0.82	0.00-3.50				-	-.10
5. Coaching van goedaardige interpretaties	104	1.04	0.91	0.00-4.00					-

** $p < 0.01$; * $p < 0.05$ = Correlatie is significant op een 0.05 niveau.

Tabel 2

Percentage van de Ouders dat in ten minste Lichte Mate Coachte, Bekeken per Verhaal.

Verhaal	1	2	3	4
Coaching van vijandige interpretaties	4.7	38.8	28.8	59.6
Coaching van normen	7.0	45.6	24	44.2
Coaching van goedaardige interpretaties	57	43.7	50	30.8

Hoofdanalyses

Coaching van vijandige interpretaties. Met een herhaalde metingen-analyse werd gekeken of coaching van vijandige interpretaties zou zorgen voor een toename in de vijandige interpretatiestijl van kleuters tussen de voor- en de nameting. Er werd geen significant effect gevonden van coaching van vijandige interpretaties op de verandering van de vijandige interpretatiestijl van kleuters, $F(1,102) = 1,91$, $p = 0.17$, $\omega^2 = .02$, $1-\beta = .28$. De data ondersteunen het verwachte effect dus niet.

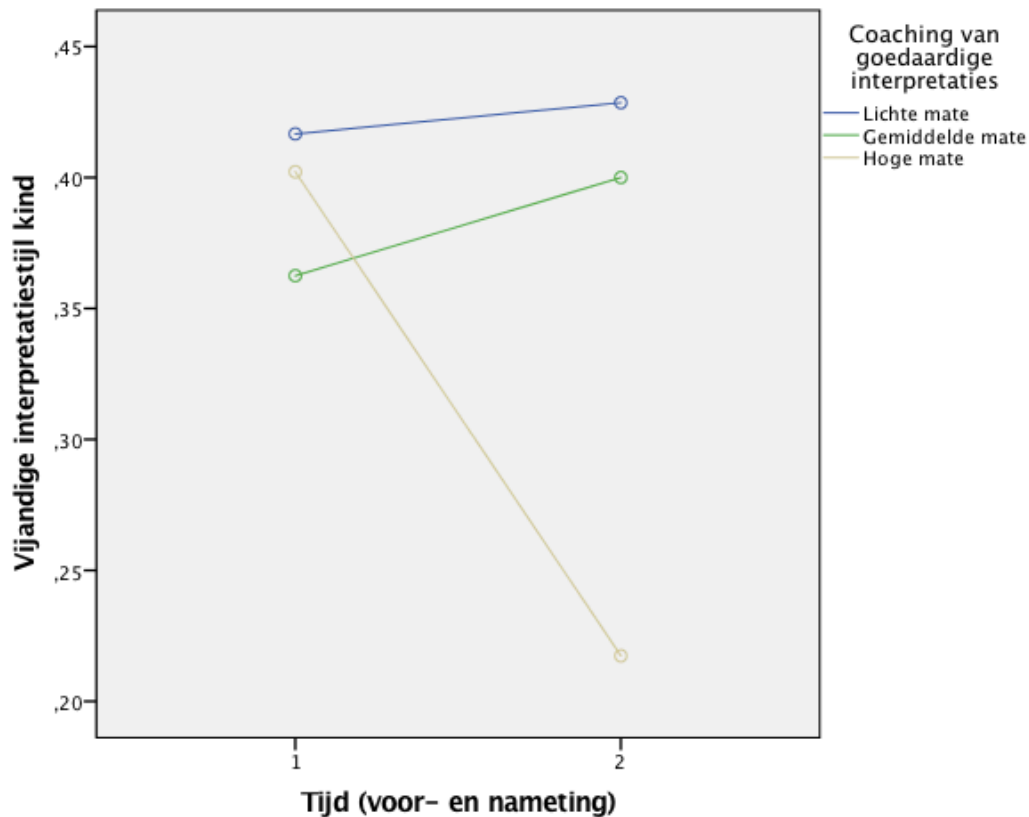
Coaching van normen. Daarnaast werd met een herhaalde metingen-analyse gekeken of coaching van normen zou zorgen voor een toename in de vijandige interpretatiestijl van kleuters tussen de voor- en de nameting. Er werd geen significant effect gevonden van coaching van normen op de verandering van de vijandige interpretatiestijl van kleuters, $F(1,102) = 0,28$, $p = .60$, $\omega^2 < .01$, $1-\beta = .08$. De data ondersteunen het verwachte effect dus niet.

Moderatie effect van gelijke seksekoppels. Tot slot werd met een herhaalde metingen-analyse gekeken of het effect van sociale coaching op de vijandige interpretatiestijl van kleuters sterker is wanneer ouder en kleuter van dezelfde sekse zijn (moeder-dochter, vader-zoon). Het effect van coaching van vijandige interpretaties op de verandering van de vijandige interpretatiestijl van kleuters tussen de voor- en nameting werd niet gemodereerd door gelijke seksekoppels, $F(1,100) = 0,00$, $p = .97$, $\omega^2 < .01$, $1-\beta = .05$. Ook het effect van coaching van normen op de verandering van de vijandige interpretatiestijl van kleuters tussen de voor- en nameting werd niet gemodereerd door gelijke seksekoppels $F(1,100) = 2,14$, $p = .15$, $\omega^2 = .02$, $1-\beta = .31$. De data ondersteunen de verwachte moderatie effecten dus niet.

Exploratieve analyses

Zoals in tabel 1 te zien is, correleren de variabelen coaching van goedaardige interpretaties en coaching van vijandige interpretaties niet met elkaar. Dit betekent dat coaching van goedaardige interpretaties misschien wel van invloed kan zijn op de vijandige interpretatiestijl van kleuters. Om deze reden werd ter exploratie gekeken naar het effect van coaching van goedaardige interpretaties. De herhaalde metingen-analyse laat zien dat het coachen van goedaardige interpretaties een significant effect heeft op de verandering van de vijandige interpretatiestijl van kleuters tussen de voor- en de nameting, $F(1,102) = 10,01$, $p < .01$, $\omega^2 = .09$, $1-\beta = .88$. Om dit effect te kunnen interpreteren, zijn drie groepen gemaakt van de scores van coaching van goedaardige interpretaties (zie figuur 1). Er is een groep gemaakt van ouders die in lichte mate goedaardige interpretaties coachte (< -1 SD), een groep die in gemiddelde mate coachte (tussen -1 SD en $+1$ SD) en een groep die in hoge mate coachte ($>$

+1 SD). Er kan gezien worden dat het in hoge mate coachen van goedaardige interpretaties zorgt voor een afname in de vijandige interpretatiestijl van kleuters tussen de voor- en de nameting. Dit effect werd niet gemodereerd door gelijke seksekoppels, $F(1,100) = 0,92$, $p = .34$, $\omega^2 < .01$, $1-\beta = .16$.

Figuur 1. Het effect van coaching van goedaardige interpretaties op de vijandige interpretatiestijl van kleuters over de voor- (1) en de nameting (2).

Discussie

In deze studie werd onderzocht of ouderlijke coaching van vijandige interpretaties en ouderlijke coaching van normen tot een toename in de vijandige interpretatiestijl van kleuters leidt. Ook werd gekeken of dit effect versterkt wordt als ouder en kleuter van dezelfde sekse zijn (moeder-dochter, vader-zoon). De vijandige interpretatiestijl van kleuters werd voor en na de sociale coaching gemeten, zodat verandering hierin onderzocht kon worden. De hypothesen werden niet ondersteund: coaching van vijandige interpretaties en coaching van normen hadden geen effect op de vijandige interpretatiestijl van kleuters. Wel werd gevonden dat coaching van goedaardige interpretaties leidt tot een vermindering van de vijandig

interpretatiestijl van kleuters. Het blijkt dus dat ouders een invloed hebben op de vijandige interpretatiestijl van kleuters door middel van coaching.

Er werd geen effect gevonden van coaching van vijandige interpretaties op de vijandige interpretatiestijl van kleuters. In de literatuur worden wel correlaties gevonden tussen de interpretatiestijl van de ouder en het kind (Bickett et al, 1996; Dix & Lochman, 1990, in Nix et al., 1999; MacBrayer et al., 2003). Dit onderzoek vindt ook een significante correlatie tussen coaching van vijandige interpretaties en de vijandige interpretatiestijl van kleuters (nameting). Ondanks dat bovenstaande onderzoeken en huidig onderzoek een samenhang vinden, zou het kunnen dat coaching van vijandige interpretaties op de korte termijn en met deze onderzoeksopzet geen *invloed* heeft op de ontwikkeling van zo'n vijandige interpretatiestijl. De samenhang zou dan (zoals eerder in de inleiding beschreven) ergens anders door verklaard kunnen worden, bijvoorbeeld door temperament of omgeving. Om de invloed van coaching van vijandige interpretaties verder te bekijken, zou dit onderzoek gerepliceerd moet worden met verschillende onderzoekdesigns.

Er werd wel een effect van coaching van goedaardige interpretaties op de vijandige interpretatiestijl van kleuters gevonden. Mogelijk heeft goedaardige coaching op kleuterleeftijd een sterkere invloed dan vijandige coaching. Dodge (2006) schrijft dat kinderen een vijandige interpretatiestijl verwerven in het begin van het leven, maar dat een goedaardige interpretatiestijl aangeleerd moet worden door de omgeving. Het zou dus kunnen dat er alleen een effect van coaching van goedaardige interpretaties is gevonden, omdat kleuters precies in de sensitieve periode zitten waarin zij een goedaardige interpretatiestijl kunnen ontwikkelen. Onderzoek dat het effect van coaching van goedaardige interpretaties tussen kleuters en oudere kinderen vergelijkt zou hier meer informatie over kunnen geven.

Er werd geen effect van coaching van normen op de vijandige interpretatiestijl van kleuters gevonden. Ook het onderzoek van Werner et al., (2014), dat keek naar coaching ten opzichte van vijandige provocaties, vond geen relatie tussen coaching van normen en agressie en daarmee verwikkelde interpretaties. Dit onderzoek laat zien dat ook bij ambigue provocaties het effect van coaching van normen niet bestaat. Kijken naar ambigue provocaties is echter van belang, want het zijn juist deze situaties waarin kinderen hun interpretatiestijl ontwikkelen met behulp van de omgeving (ouders). Huidig onderzoek lijkt er dus op te wijzen dat coaching van normen geen negatieve effecten heeft op de vijandige interpretatiestijl van kleuters. Aan de andere kant zou het ook kunnen dat er wel een effect bestaat, maar dat dit niet gevonden kon worden door de lengte van het onderzoek. Het coachen van normen lijkt minder direct te zijn dan coaching van goedaardige interpretaties. Kinderen moeten nog een

extra stap maken in hun hoofd voor zij het kunnen omzetten naar vijandige interpretaties (“Mama zegt dat dit echt niet mag, dus dan is dat gemeen van hem”). Longitudinaal onderzoek zou moeten uitzoeken of herhalingen op verschillende momenten ervoor zorgen dat kinderen deze coaching van normen met bijbehorende interpretaties wel internaliseren.

Tot slot werd gevonden dat bij het effect van coaching op de vijandige interpretatiestijl van kleuters het niet uitmaakt of ouder en kleuter van hetzelfde geslacht zijn. Dit is in strijd met eerdere onderzoeken die wel een effect vonden bij gelijke seksekoppels ten opzichte van niet-gelijke seksekoppels (Pettit et al., 1998; MacBrayer et al., 2003; Werner & Grant, 2009). Wel komt dit overeen met de onderzoeken die relaties vinden tussen de interpretatiestijl van moeders en hun zoons (Dix & Lochman, 1990, in Bickett et al., 1996; Bickett et al., 1996). Kijkend naar de onderzoekdesigns is er geen verklaring voor deze verschillende uitkomsten te vinden in leeftijd en methodologische eigenschappen. Misschien is het wel zo dat kinderen niet eerder interpretaties overnemen van de ouder met hetzelfde geslacht, maar juist van de ouder waar zij het meeste tijd mee doorbrengen thuis. Toekomstig onderzoek kan dit testen door beide ouders mee te laten doen aan het onderzoek en de resultaten van de coaching van de ouder waarmee het kind het meeste tijd doorbrengt, vergelijken met de resultaten van de coaching van de andere ouder.

Beperkingen, sterke punten en aanbevelingen

Het huidige onderzoek had een aantal sterke punten. Ten eerste had dit onderzoek een goede externe validiteit. Het onderzoek vond plaats bij de deelnemers thuis. Het is waarschijnlijk dat het coaching gedeelte voor de ouder en het kind in de eigen omgeving erg natuurlijk voelde, gezien zij vaker op die plek (slaap-, woonkamer) samen een verhaal lezen. Dit zorgt ervoor dat ouder en kind op een natuurlijke manier hebben gereageerd tijdens het onderzoek, waardoor de scores een representatieve meting zijn van het dagelijks leven. Het tweede sterke punt is het herhaalde-metingen design. Het probleem met de interpretatie van correlaties is namelijk dat je niet kan meten of er een oorzaak-gevolg relatie is. Echte directe causaliteit kan echter ook niet gesteld worden door huidig onderzoek. Ouders die in hoge mate goedaardig coachen zouden bijvoorbeeld ook een hoge mate van responsiviteit hebben, waardoor kleuters eerder geneigd zijn om hun interpretaties over te nemen. Je meet dan niet puur het effect van coaching, maar indirect het effect van responsiviteit. Om te controleren voor alle variabelen zou een experiment moeten worden uitgevoerd waarbij een groep kleuters wel wordt gecoacht en een groep kinderen niet wordt gecoacht. Ten opzichte van eerdere correlatieve onderzoeken is huidig onderzoek in ieder geval sterker en kan er met

voorzichtigheid iets gezegd worden over welke verandering coaching teweegbrengt in de vijandige interpretatiestijl van kleuters.

De huidige studie bevat ook enkele beperkingen. Een eerste beperking is dat de onderzoeksgroep uit vrijwel allemaal Nederlanders bestond waarvan meer dan de helft een HBO- of Universitaire studie heeft afgerond (54,8%). Het zou kunnen dat deze groep ouders juist meer coacht dan andere groepen, omdat hoger opgeleide ouders geneigd zijn om situaties meer te analyseren. Daarnaast zouden ouders uit andere culturen een minder directe manier van het bespreken van situaties kunnen hebben. Hierdoor zouden bij andere groepen minder sterke coaching effecten verwacht worden. Het zou dus goed zijn om verder onderzoek te doen naar dit onderwerp kijkend naar andere culturen en andere doelgroepen.

Een tweede beperking is dat in het huidige onderzoek de twee variabelen (coaching en vijandige interpretatiestijl van kleuters) met hetzelfde materiaal gemeten zijn, namelijk het prentenboek. Door huidige onderzoek is nu bekend dat coaching van goedaardige interpretaties zorgt voor het overnemen van de interpretaties van de ouder binnen dezelfde situatie, maar dit hoeft niet te betekenen dat kinderen deze interpretaties hebben geïnternaliseerd en het kunnen generaliseren naar echte interacties in het dagelijks leven. Vervolgonderzoek kan kijken of het effect van goedaardig coachen ook gevonden wordt wanneer een kind zelf met echte ambigue provocaties te maken krijgt (bv. wanneer een vriendje zijn/haar toren omgooit). Dit is noodzakelijk om te weten, aangezien het voor toekomstige interventies belangrijk is dat het geleerde toepasbaar is in echte situaties.

Een derde beperking is dat de kinderen tijdens het coaching gedeelte het verhaal soms van hun ouders overnamen (“Je moet vragen waarom hij geen snoepje kreeg.”). Hierdoor gingen sommige ouders juist wel coachen (reageren op kind) en anderen juist niet (kind laten gaan bij verhaalovername). Het is in het dagelijkse leven natuurlijk ook zo dat coaching in interactie gebeurt met het kind, maar in huidig onderzoek lijkt de sturing van het kind door herhaling van het prentenboek hoger te zijn. Om de werkelijke representatieve coaching van de ouder te meten, zonder dat deze te veel gestuurd wordt door het kind, zou vervolgonderzoek geen voormeting moeten gebruiken. Dit zou kunnen door twee groepen met elkaar te vergelijken waarbij de ouders van de ene groep wel coachen en de ouders van de andere groep niet coachen. Zoals hierboven genoemd geeft deze opzet ook meer informatie over directe causaliteit.

Een laatste beperking was de lage betrouwbaarheid van de coaching variabelen en de vijandige interpretatiestijl. Een verklaring hiervoor zouden de verschillen in de prentenboekverhalen kunnen zijn, waarbij opvalt dat provocaties op relationeel gebied (geen

snoepje krijgen, stoel bezet houden) eerder als vijandig worden gezien dan provocaties op fysiek gebied (op hand gaan staan, toren om laten vallen). De verhalen meten mogelijk dus niet één construct. Ondanks de lage betrouwbaarheid geven deze provocatie verschillen wel een goed beeld van de extreme verschillen in coaching. Er zijn namelijk enkele ouders die wel vijandig coachen bij fysieke provocaties of juist niet vijandig coachen bij relationele provocaties. Voor vervolgonderzoek zou het voor de betrouwbaarheid goed zijn om een groter aantal verhalen te hebben. Daarnaast zou het interessant zijn om te onderzoeken wat het verschil is tussen coaching bij het zien van relationele provocaties en fysieke provocaties.

Conclusie

Er was nooit eerder direct onderzocht of kleuters een meer vijandige interpretatiestijl hebben, als hun ouders vijandige interpretaties en normen coachen. Huidig onderzoek geeft hier meer duidelijkheid over. Samengevat is gebleken dat coaching van vijandige interpretaties en coaching van normen geen invloed lijken te hebben op de vijandige interpretatiestijl van kleuters. Wel werd gevonden dat coaching van goedaardige interpretaties leidt tot een vermindering van de vijandig interpretatiestijl van kleuters. Omdat uit eerder onderzoek blijkt dat kinderen met een vijandige interpretatiestijl vaker agressief gedrag vertonen (De Castro et al., 2002; Dodge, 2006), zijn de resultaten uit huidig onderzoek relevant voor ideeën om een vijandige interpretatiestijl bij jonge kinderen te voorkomen of tegen te gaan. Het discussiëren over provocaties waarbij het coachen van goedaardige interpretaties de leidraad is, lijkt dus te helpen hierbij. Er moet echter wel in het achterhoofd worden gehouden dat het coachen van goedaardige interpretaties niet lukraak bij elke provocatie ingezet moet worden. Naïviteit bij kinderen zou namelijk de keerzijde kunnen zijn en daarnaast zijn vijandige interpretaties soms terecht. Het is dus belangrijk dat het coachen van goedaardige interpretaties alleen ingezet wordt wanneer het niet duidelijk is wat de intentie van de ander is, namelijk bij het zien van ambigue provocaties. Met het gevonden positieve effect van het coachen van goedaardige interpretaties kan in ieder geval een eerste stap worden gezet in het ontwerpen van interventies met betrekking tot een vijandige interpretatiestijl en agressief gedrag bij jonge kinderen.

Referentielijst

- Bandura, A., & Walters, R. H. (1977). *Social learning theory*. Geraadpleegd van <http://www.esludwig.com>
- Bickett, L. R., Milich, R., & Brown, R. T. (1996). Attributional styles of aggressive boys and their mothers. *Journal of Abnormal Child Psychology*, *24*, 457-472. <http://dx.doi.org/10.1007/BF01441568>
- Dadds, M. R., Barrett, P. M., Rapee, R. M., & Ryan, S. (1996). Family process and child anxiety and aggression: An observational analysis. *Journal of Abnormal Child Psychology*, *24*, 715-734. <http://dx.doi.org/10.1007/BF01664736>
- Darling, N., & Steinberg, L. (1993). Parenting style as context: An integrative model. *Psychological Bulletin*, *113*(3), 487-496. <http://dx.doi.org/10.1037/0033-2909.113.3.487>
- De Castro, B. O., Veerman, J. W., Koops, W., Bosch, J. D., & Monshouwer, H. J. (2002). Hostile attribution of intent and aggressive behavior: A meta-analysis. *Child Development*, *73*, 916-934. <http://dx.doi.org/10.1111/1467-8624.00447>
- Dodge, K. A. (2006). Translational science in action: Hostile attributional style and the development of aggressive behavior problems. *Development and Psychopathology*, *18*, 791-814. <http://dx.doi.org/10.1017/S0954579406060391>
- Kliewer, W., Parrish, K. A., Taylor, K. W., Jackson, K., Walker, J. M., & Shivy, V. A. (2006). Socialization of coping with community violence: Influences of caregiver coaching, modeling, and family context. *Child Development*, *77*, 605-623. <http://dx.doi.org/10.1111/j.1467-8624.2006.00893.x>
- Leman, P., Bremner, A., Parke, R. D. & Gauvain, M. (2012). *Developmental Psychopathology*. London, England: McGraw-Hill (1^e edition).
- MacBrayer, E. K., Milich, R., & Hundley, M. (2003). Attributional biases in aggressive children and their mothers. *Journal of Abnormal Psychology*, *112*, 698-708. <http://dx.doi.org/10.1037/0021-843X.112.4.598>
- Nix, R. L., Pinderhughes, E. E., Dodge, K. A., Bates, J. E., Pettit, G. S., & McFadyen Ketchum, S. A. (1999). The relation between mothers' hostile attribution tendencies and children's externalizing behavior problems: The mediating role of mothers' harsh discipline practices. *Child Development*, *70*, 896-909. <http://dx.doi.org/10.1111/1467-8624.00065>

- Perloff, R. M. (1982). Gender constancy and same-sex imitation: A developmental study. *The Journal of Psychology, 111*, 81-86. <http://dx.doi.org/10.1080/00223980.1982.9923516>
- Perry, D. G., & Bussey, K. (1979). The social learning theory of sex differences: Imitation is alive and well. *Journal of Personality and Social Psychology, 37*, 1699-1712. <http://dx.doi.org/10.1037/0022-3514.37.10.1699>
- Pettit, G. S., Brown, E. G., Mize, J., & Lindsey, E. (1998). Mothers' and fathers' socializing behaviors in three contexts: Links with children's peer competence. *Merrill-Palmer Quarterly, 44*, 173-193.
- Werner, N. E., & Grant, S. (2009). Mothers' cognitions about relational aggression: Associations with discipline responses, children's normative beliefs, and peer competence. *Social Development, 18*, 77-98. <http://dx.doi.org/10.1111/j.1467-9507.2008.00482.x>
- Werner, N. E., Eaton, A. D., Lyle, K., Tseng, H., & Holst, B. (2014). Maternal social coaching quality interrupts the development of relational aggression during early childhood. *Social Development, 23*, 470-486. [10.1111/sode.12048](http://dx.doi.org/10.1111/sode.12048)
- Witt, S. D. (1997). Parental influence on children's socialization to gender roles. *Adolescence, 32*, 253-260.